

VI DELER COPYRIGHT MED NATUREN – SAMTALE MED GILLES CLÉMENT

Elzéline Van Melle og Tine Gils

Gilles Cléments atelierlejlighed ligger lige over landskabsarkitekttegnestuen Colocco i Faubourg Saint Antoine-kvarteret i Paris. Omgivet af vidunderligt store planter, der rejser sig mod ovenlysvinduer, tegninger og genstande fra hele verden, sidder vi i to timer helt uforstyrret af byen, der pulserer lige udenfor – og af Gilles Cléments telefon, som han har valgt at slukke. Det er lidt som at tale med Yggdrasil, livets træ, for mennesket Gilles har ikke travlt, men gartnerens visdom har til gengæld meget at overdrage.

Gilles Clément er landskabsarkitekt, men især agronom, entomolog, gartner og forfatter til mere end 30 bøger. I udlandet er han måske mest kendt for Parc André Citroën og Quai Branly-museets have i Paris (se s. 58) og sine teorier om *Le Jardin planétaire*¹ og *Le jardin en mouvement*². Men Gilles Clément har tegnet mange projekter over hele Frankrig, f.eks. Parc Henri Matisse i Lille, taghaven på den nedlagte

ubådsbase i St. Nazaire og Vulcania geopark. Han sidder også i bestyrelsen for landskabsarkitekturskolen Versailles og er aktiv ift. at skabe bedre gartneruddannelser i Frankrig.

Hvordan kom du i gang med at arbejde med landskabsarkitektur?

I gymnasiet havde jeg en underviser, som på mirakuløs vis forstod, at naturvidenskab var det eneste fag, der interesserede mig. Jeg var en ret dårlig studerende – lige bortset fra i naturvidenskab. En dag sagde min lærer til mig: 'Der er faktisk noget, du kan blive, det er landskabsarkitekt'.

Men længe før det havde jeg en dybfølt interesse for naturen og alt levende. Jeg så på sommerfugle, biller, insekter. Oprindeligt var det dét, der fascinerede mig. På studiet havde vi kurser i entomologi, systematisk botanik osv. Økologi eksisterede endnu ikke som sådan, men vi havde allerede idéer om det dengang. Der fandtes en rigtig fin og grund-

læggende viden om natur, som jeg kalder 'alfabetet', men som desværre helt er forsvundet fra uddannelsen i dag. Hvad der til gengæld var helt galt, var undervisningen i drift og pleje. Om det var køkken- eller prydblantehaver, så lærte vi at dræbe alt, der ikke lige var de arter, vi dyrkede. Dræbe! Virkelig! Vi lærte om insekter og biodiversitet for at bedre at kunne undertrykke og eliminere!

Man kan sige, at min interesse for haver kom fra behovet for at være i naturen. Derfor er naturen så integreret i min egen have. Og selv om jeg er nødt til at gribe ind og styre og guide, så haven ikke springer i skov, er det ikke en klassisk have. Personligt var jeg meget mere interesseret i naturen end i havenes 'stilistiske skrivning', og det kom til at betyde ret meget i min praksis.

Landskabsarkitektur er mere et spørgsmål om at besidde en følsomhed over for rumlighed, og jeg tror, at alle kan få adgang til det, selv uden at have evnen til at forstå det. Foran

Den rejsende udstilling om Cléments arbejder. Foto Mahaut Clément

The traveling exhibition on Clément's work. Photo Mahaut Clément

Hjemme hos Gilles Clément. Fotos Tine Gils.

Home at Gilles Clément. Photos: Tine Gils.

landskabet møder vi følelserne. Faktisk er det præcis det, jeg ser hos de studerende, evnen til at oversætte og formidle deres følelser. Hvis de ikke besidder den sensitivitet, giver det ikke meget. Men hvis de har en høj følsomhed, vil de straks reagere og opfinde noget, og det er det, jeg finder interessant.

Hvad arbejder du med for tiden?

Jeg arbejder med flere landskabsstudier, f.eks. et ved Calanques nationalpark ³ (i Sydfrankrig, red.) sammen med Miguel Georgieff fra Colocco ⁴, Pierre David fra studio Piano og Nicolas Fnoc, der er dykker. Vi studerer det undersøiske landskab ved den kystnære park i forlængelse af en landskabsanalyse, udført sidste år. Så her svømmer vi rundt! Det er et fabelagtigt projekt, som landskabsarkitekten Fabien David ⁵ er med til at skitsere.

Så er der Noirlac klosterhave, et projekt jeg tegnede for ti år siden som en kunstnerisk bestilling. På det tidspunkt havde de budgettet på plads, men ikke den politiske beslutning om at udføre projektet. I 2018 blev den endelig taget, og landskabsarkitekterne Antoine Quenardelle og Philippe Raguin projekterer sammen med mig.

Der er også en rejsende udstilling, *Toujours la vie invente* ⁶ (Livet opfinder altid, red.) om mit arbejde, som vises i Lausanne fra juni til september 2019. Udstillingen er organiseret omkring tre temaer: *Den vandrende have*, *Planten som en have* og *Det tredje landskab*. Det er en blanding af tegninger, et kuriositetskabinet og billeder fra min egen fotosamling.

Hvem eller hvad inspirerer dig?

Unge mennesker, ofte studerende, og deres spørgsmål. Især dem fra den nye 'Planeten som en have'-skole i Limoges ⁷. Men for hvert projekt er der en ny sammenhæng, og den kontekst er også inspirerende for mig.

Hvad ser du som den største udfordring for landskabsarkitekturen i dag?

At skabe landskaber, der modsvare vores drømme, men med en økonomi, der tager tiden i betragtning. Ofte glemmer vi, at et projekt ændrer sig over tid. Det er spændende, at det gør det! Men vi er ikke opmærksomme nok på, at det kan koste en formue at have en vision om at bevare et mere eller mindre fast

udtryk. Vi bør forsøge at finde driftsmetoder, der ikke er dyre – eller måske ligefrem er gratis! – og det forudsætter et kendskab til 'den levende verden'. Desværre er landskabsarkitekter i dag mere designere og arkitekter end gartnere, så den store udfordring for os er at blive gartnere.

Er det realistisk at føre din teori om Den vandrende have ud i livet – under offentlige forhold?

Åh, det har kun taget os 30 år at komme hertil! Men ganske langsomt begynder det at blive en mulighed. Det kræver, at driftsmennesker og gartnere har viljen til at skifte kulturmodel, og det er den sværeste del. Men så snart de forstår og accepterer idéen, så er de med. Det er ikke noget problem med unge gartnere og entreprenører. Yngre mennesker forstår, hvilken nødsituation vi befinder os i, men i mange parker og driftsafdelinger er der ældre medarbejdere, som har et ønske om at fortsætte med at arbejde på den måde, de har lært. De vil ikke ændre praksis. De vil fortsætte med at fjerne blade med en løvblæser og sprøjte med glyfosat. Det er bekymrende, at gartneruddannelser i dag stadig er under indflydelse af fra kemi- og landbrugsmaskineindustriens lobbyister. Det er et rædselsfuldt tyranni, hvor de studerende lærer at forvalte grønne områder ved at dræbe alt, man ikke kan styre. På den måde udelukker vi adgangen til noget der er 'gratis' – en driftsmetode, der er uafhængig af dyre produkter eller udstyr. En metode, der bare kræver viden. Drift af grønne områder skal varetages af nogen, som har forstået de økologiske grundprincipper.

Hvad bør landskabsarkitekter blive bedre til?

Naturvidenskab. Det er et stort problem i dag, og det er ikke mere kompliceret end det. De unge studerende efterspørger det, de vil gerne have denne viden, de har indset, hvor stor betydning det har. Samtidig vil uddannelsesministeriet i Frankrig fjerne biologi- og naturvidenskabsundervisning i skolerne, det er forfærdeligt.

Hvordan går man fra at være gartner og agronom til at blive forfatter og filosof?

Jeg tror, alle kan være filosoffer. Jeg synes, at vi er forpligtet til at forsøge at forstå omver-

denen, og så snart man reflekterer over ting, bliver man vel filosof. Uden fortsat, uden at have studeret filosofi.

Jeg blev forfatter fordi jeg var nødt til at forklare eleverne, hvad jeg havde observeret og forstået. Jeg indså, at valget af ord var så vigtigt, at det var bedre, hvis jeg skrev dem ned, for så kunne jeg fjerne alle ord, der ikke var nyttige. Min første bog, *Le jardin en mouvement*, skrev jeg først og fremmest med et pædagogisk formål for de studerende.

Har du et godt råd til landskabsarkitektstuderende?

Lær planter, dyr, jord og klima at kende, så liv og biodiversitet kan eksistere og leve videre i vores projekter. Og drøm så. At lave projekter og skabe noget, der ikke eksisterer endnu, er evnen til at opføre drømme.

Jeg stoppede som professor på Versailles-skolen, fordi dér blokerede man drømme. Ingen lyttede på det tidspunkt til, hvad jeg sagde. Planter? Det levende? Nogle pralede ligefrem af ingenting at vide om planter, det var trist. Men jeg gik mod strømmen, og underviste i plante- og vegetationsanvendelse.

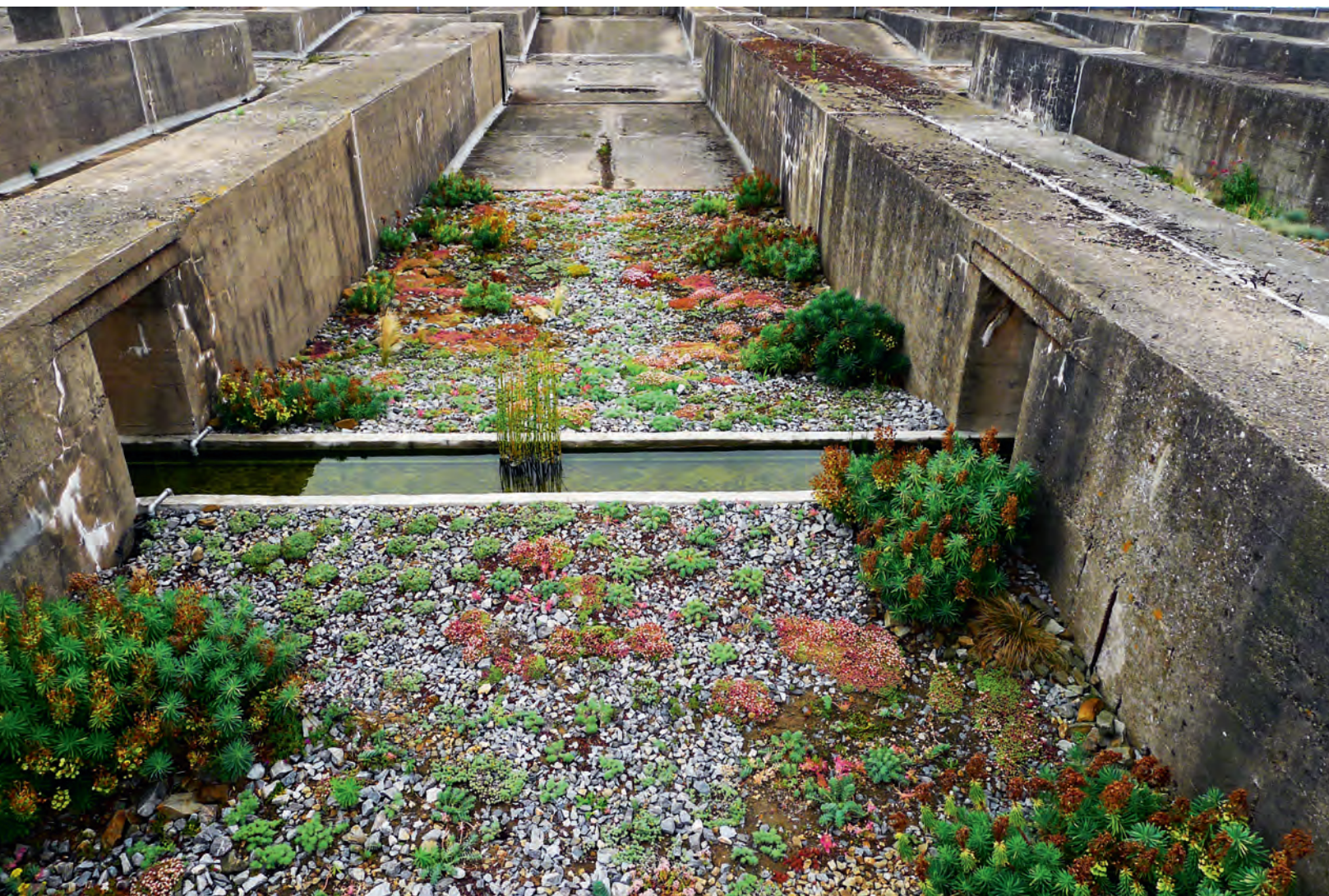
Hvilken udvikling ser du inden for faget?

At kombinere design med mere feltarbejde. Sådan at sideløbende med, at man tegner et projekt, kan stedet stadig nå at 'stille spørgsmål' ift. vores designprincipper og måske endda forandre dem.

Og så bør landskabsarkitekter lære, hvordan man dyrker planter. I dag accepterer vi i højere grad, at planter gror vildt og ikke opfører sig som forventet, selv om der stadig findes lidt 'stive' arkitekter, der bliver irriteret over ikke at have 100% styr på projektet. Som i gamle dage, hvor vi havde den klassiske vision om en form, der skulle bevares over tid – hvilket er temmelig underligt, når man nu arbejder med planter, men sådan var det! Vi deler projektets copyright med naturen og med dem, der drifter projektet.

Har din tilgang til erhvervet ændret sig i forbindelse med diskussionen om klimaændringer?

Jeg får stillet spørgsmålet oftere og oftere, fordi vi de seneste år har oplevet mere direkte effekter af klimaændringerne. Arternes

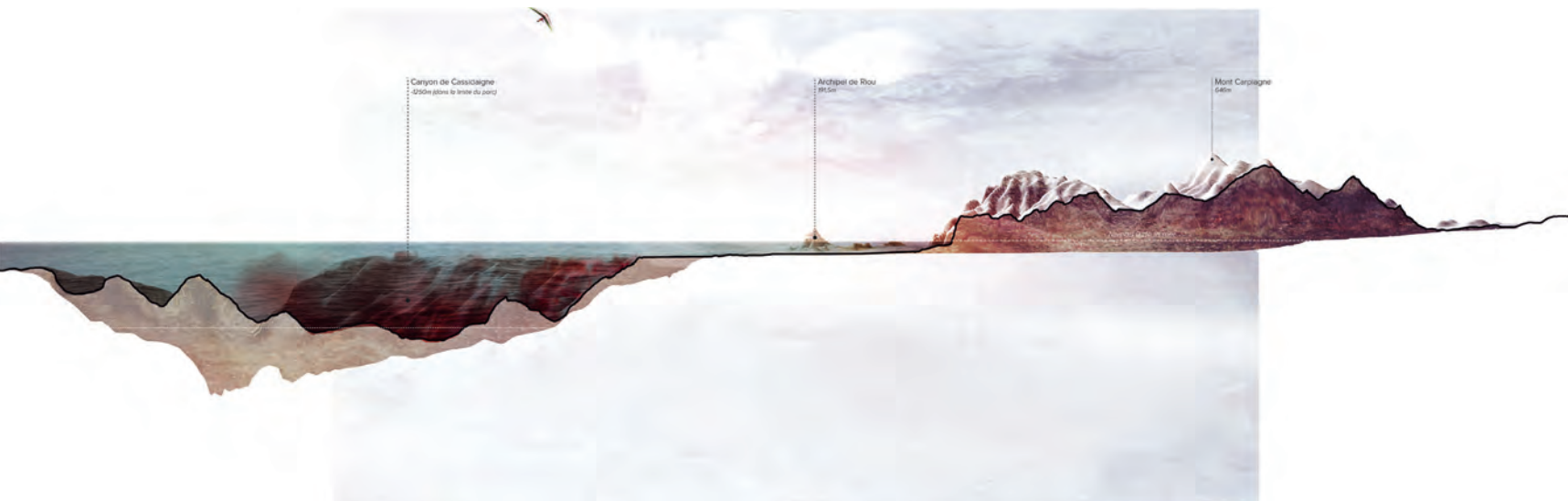

vandring og faldet i biodiversitet har jeg altid talt om. Men nu insisterer jeg mere på 'illusionen om total beherskelse' – det, at vi mennesker tror, vi kan styre det hele. Min sidste bog handler blandt andet om, hvordan det kan lede til vanvittige situationer i en meget farlig symbiose. Hvis alle levende (ikke-humane) væsener afhænger helt af mennesket, kan det hele forsvinde på grund af en meget lille menneskelig fejl. Det hele! Det er faren ved sådan en symbiose og ved at tro, at vi kan styre klimaet og den levende verden.

Elzélina Van Melle og Tine Gils, landskabsarkitekter MDL

Noter

1. *Le Jardin planétaire/Planeten som en have. Metafor, der fremstiller planeten Jorden som et begrænset miljø, der er påvirket af mennesket, akkurat som en have. Planeten er alles have, og vi er alle dens gartner*
2. *Le jardin en mouvement/Den vandrende have. Først beskrevet i bogen af samme navn, publiceret i 1991: En dynamisk formgivning/udvikling af landskabet, hvor der driftes efter planternes præmisser ved at tage hensyn til deres naturlige livscyklus og spredningsmønstre*
3. www.calanques-parcnational.fr
4. www.coloco.org
5. www.fabiendavid.com/plan-de-paysage-sous-marin-du-parc-national-des-calanques
6. www.mahautclement.fr/portfolio/toujours-la-vie-invente/?id=59
7. www.ecoledujardinplanetaire.re

Calanques nationalpark. Tegning FADA, Fabien David for Colocco.
Calanques national park. Drawing FADA, Fabien David for Colocco.

Taghaver på den nedlagte ubådsbase i St. Nazaire. Foto Elzélina Van Melle
Roof gardens on the former submarine base in St. Nazaire. Photo Elzélina Van Melle

